

Pääkirjoitus

Kansallispuisto 150 vuotta

Suomen ensimmäiset kansallispuistot perustettiin 1938 lähes kuusikymmentä vuotta A.E. Nordenskiöldin 1880 tekemän kansallispuistoehdotuksen jälkeen. Tiedemiehet ja tieteelliset seurat olivat aloitteen takana. Haluttiin korostaa puistojen koskemattomuutta, matkailu, virkistyskäyttö ja suuret kävijämäärät nähtiin suoranaista uhkana puistoille. Kuten ensimmäiset puistot myös seuraavat 1956 perustetut kansallispuistot jäivät silloisten haltijoidensa, Metsähallituksen ja Metsäntutkimuslaitoksen hoitoon.

Uudet puistosuunnitelmat 1970-luvulla aiheuttivat valtaisan vastustusta, joka perustui siihen, ettei tunnettu eikä aina uskottu uusien puistojen virkistyskäytön tavoitteisiin eikä paikallista työllisyyttä ja tulonmuodostusta lisääviin tavoitteisiin. Vasta 1980-luvulta alkaen puistojen määrä ja yleinen hyväksyttävyyden alkoivat kasvaa. Matkailu- ja kunnat näkivät puistojen luomat mahdollisuudet. Tämä puolestaan on osittain johtanut siihen, että on perustettu myös pieniä, luonnon- ja kulttuuriarvoiltaan vaatimattomia puistoja. Meillä on kovin monta pientä puistoa. Valtion retkeilyalue, monikäyttömetsä tai luonnonsuojelualue voisi olla niille oikeampi kategoria. Luonnonsuojelualueiden kehittämisessä pitäisikin keskittyä pienten puistojen laajentamiseen, viheryhteyksien luomiseen puistojen ja muiden suojelualueiden välille sekä kansallispuistomahdollisuuden selvittämisen jatkamiseen Evolla ja esimerkiksi Inarinjärven ympäristössä.

Metsähallituksessa ja Metsäntutkimuslaitoksessa puistoja hoidettiin miten sattui muiden töiden ohella. Puistojen hoidossa alkoi tapahtua 1970-luvulla Yellowstonen kansallispuiston perustamisen satavuotiskonferenssin seurauksena. Maailman luonnonsuojeluliiton IUCN:n laatima YK:n kansallispuistoluetelo ja järjestön yleiskokoukset sekä YK:n Tukholman ympäristökokous 1972 olivat pohjustaneet kehitystä. Yellowstone ja Grand Tetonissa 1972 järjestettyyn Maailman II kansallispuistokonferenssiin osallistui 400 edustajaa 83 maasta, myös Suomesta. Kokouksen teknisen osan lopuksi kansallispuistojen satavuotiskomissio hyväksyi kaksikymmentä suositusta kansallispuistojen tavoitteiksi ja niiden hoidon edistämiseksi (Preserving a Heritage 1973). Puistoalueilla tuli vaalia kansallista luonnon- ja kulttuuriperintöä, kansalaisille varata virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksia, opetus- ja koulutustoiminnassa korostettiin luontoarvoja ja kulttuurihistoriaa. Suomessa puistojen hoito keskitettiin Metsähallitukseen vuonna 2000.

Kansallispuistojen hoidon suositukset Suomessa noudattavat pitkälti mainittuja suosituksia ja YK:n kansallispuistoluetelon ohjeita. Nämä suositukset sekä muutaman suomalaisen osallistuminen Michiganin yliopiston ja puistohallinnon järjestämiin kansainvälisiin kansallispuistoseminaareihin ovat vieneet oppia käytäntöön pohjoisamerikkalaisen mallin mukaan. Talkooleirit puistoissa ovat antaneet käytännön kokemuksia hoidosta.

Vaikka tunnuslause Parks for People edellyttää virkistyskäytön ja matkailun suosimista kansallispuistossa, on tarkasti vältettävä liiallista kulutusta ja häiriöitä. Omin voimin kulkemista uhkaavat ja häiritsevät jo nyt kaksi- ja nelipyöräisten kulkupelien käyttö puistoissa sekä tehokkuuden nimissä sallittu mönkijän ja moottorikelkan käyttö henkilökunnan päivittäiseen pendelöintiin puiston työkohteiden ja kodin välillä. Kävijämäärät ovat suuresti kasvaneet (käyntejä yli 4 milj./2021), mikä on johtanut siihen, että hoidon tehtävät ovat moninkertaistuneet ja puistojen käytön kanavointi on noussut kansallispuistojen keskeiseksi tehtäväksi.

Biodiversiteettistrategia on tuonut puistojen hoitoon uusia tehtäviä, kuten ennallistamista, kompensointia ja suojelualueita yhdistävien viheryhteyksien perustamista. Luonnonsuojelun painopiste on vaihtumassa puistojen ja muiden suojelualueiden perustamisesta suojeluarvojen turvaamiseen, tutkimiseen, ennallistamiseen ja käytön kanavointiin. Uusilla tekniikoilla on mahdollista saavuttaa aikaisempaa parempi yhteensopivuus luonnonsuojelun, biodiversiteetin, tutkimuksen, opetuksen ja virkistyskäytön välille.

Pekka Borg

Luonnon Tutkija

Suomen Biologian Seura Vanamo ry on julkaissut Luonnon Tutkija -lehteä vuodesta 1897 (vuoteen 1946 asti Luonnon Ystävä). Luonnon Tutkija julkaisee yleisiä luonnontieteellisiä biologian alaan keskittyviä artikkeleita. Luonnon Tutkija vastaanottaa ja julkaisee mielellään kaikenlaisia kirjoituksia aihepiiristä.

Päätoimittaja: Pasi Reunanen (luonnontutkija@vanamo.fi)

Kansikuva: Purppuramerisiili (*Strongylocentrotus purpuratus*) Pohjois-Amerikan länsirannikon kelpimetsässä. Kuva: Steve Lonhart.